

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.11.2020, sp. zn. 23 Cdo 1337/2019, ECLI:CZ:NS:2020:23.CDO.1337.2019.1

Číslo: 90/2021

Právní věta:

Porušení povinnosti rozhodce oznámit okolnost, která by mohla vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti, není samo o sobě důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu. Důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu může být skutečnost, že věc projednal a rozhodl vyloučený rozhodce.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 18.11.2020

Spisová značka: 23 Cdo 1337/2019

Číslo rozhodnutí: 90

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Podjatost, Rozhodčí řízení

Předpisy: § 12 předpisu č. 216/1994Sb.

§ 31 písm. c) předpisu č. 216/1994Sb.

§ 33 předpisu č. 216/1991Sb.

§ 8 předpisu č. 216/1994Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 13. 12. 2018, sp. zn. 53 Co 301/2018, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 13. 6. 2018, č. j. 19 C 48/2017-194, zamítl žalobu na zrušení rozhodčího nálezu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR ze dne 28. 4. 2017, sp. zn. Rsp 1119/16 (výrok I.), a rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastníky (výrok II.).

2. Soud rozhodoval o žalobě, kterou se žalobce domáhá zrušení rozhodčího nálezu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR ze dne 28. 4. 2017, sp. zn. Rsp 1119/16, s odůvodněním, že uvedený rozhodčí soud dne 31. 10. 2016 nálezem sp. zn. Rsp 808/15 zamítl žalobu,

aby žalobce (v rozhodčím řízení žalovaný) uhradil žalované (v rozhodčím řízení žalobkyni) částku 295.932,78 Kč s příslušenstvím. K návrhu žalované na přezkoumání rozhodčího nálezu přezkumný rozhodčí senát nálezem ze dne 28. 4. 2017, sp. zn. Rsp 1119/16, rozhodl, že původní rozhodčí nález se mění a žalobě se vyhovuje. Podle žalobce jsou dány důvody pro zrušení předmětného rozhodčího nálezu dle § 31 písm. c) a písm. e) zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (dále jen „ZRŘ“), neboť rozhodovali rozhodci, kteří neměli způsobilost být rozhodci, a žalobce neměl možnost věc před rozhodci projednat. Dle žalobce jsou zde důvody, které vzbuzují vážné pochybnosti o nepodjatosti jednoho nebo více rozhodců, a napadený rozhodčí nález je výrazem nepředvídatelné a svévolné interpretační libovůle přezkumného rozhodčího senátu. Všichni tři členové rozhodčího senátu funkce rozhodců přijali a okolnosti, které by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o nepodjatosti, žádný z členů rozhodčího senátu účastníkům nesdělil. Předmětný rozhodčí nález byl žalobci doručen dne 19. 5. 2017 a ve stejný den z článku zveřejněného na serveru www.seznam.cz žalobce získal důkazy, na jejichž základě má vážné pochybnosti o nepodjatosti předsedy rozhodčího senátu JUDr. Ing. O., LL.M.

3. Soud prvního stupně vyšel ze skutkového závěru, že účastníci vedli spor o majetkové právo před rozhodčím soudem v rozhodčím řízení vedeném podle jeho řádu. Žalobce ani žalovaná proti rozhodcům JUDr. Ing. O., LL.M., JUDr. V. a JUDr. Z., jmenovaným pro přezkum původního rozhodčího nálezu, nevznesli námitku. Předseda rozhodčího senátu JUDr. Ing. O., LL.M., písemně sdělil rozhodčímu soudu, že advokátní kancelář R. L., v níž působí, poskytla žalované právní pomoc. Jeho prohlášení bylo založeno více než měsíc před prvním jednáním v rozhodčím spise. Rozhodčí řízení proběhlo standardně, byly provedeny všechny důkazy navržené účastníky, účastníci byli přítomni při ústním rozhodčím jednání, dostalo se jim formálního poučení podle § 118a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), rozhodčí nález obsahuje standardní odůvodnění. Dne 19. 5. 2017, v den doručení rozhodčího nálezu, si žalobce na internetovém portálu přečetl článek „Česko přišlo o dotace, úředníkům hrozí až deset let vězení“; článek nepopisuje žádný konkrétní vztah konkrétních rozhodců ani advokátní kanceláře R. L. se žalovanou. Následně žalobce z veřejně dostupných zdrojů a na základě žádostí uplatněných podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, zjistil, že advokátní kancelář R. L. poskytuje právní služby řadě státních orgánů a institucí, mimo jiné také žalované. Žalobce nepodal námitku podjatosti pro střet zájmů, o prohlášení nepodjatosti se nezajímal a vytýká rozhodci a rozhodčímu soudu, že mu předmětnou listinu neposlal. Skutečnost, že advokátní kancelář R. L., jejímž společníkem a jednatelem je JUDr. Ing. O., LL.M, poskytuje služby státním orgánům a institucím, je dostupná z veřejných zdrojů.

4. Soud prvního stupně k pojmu způsobilosti rozhodce dle § 31 písm. c) ZRŘ uvedl, že namítaná absence nestrannosti, závislost či podjatost rozhodce se neposuzuje jako nezpůsobilost, ale důvod pro vyloučení. Z tohoto pohledu se dle soudu prvního stupně ani důvodně vznesená námitka podjatosti nemůže stát důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu. Co se dále argumentace žalobce ohledně porušení práva na spravedlivý proces týče, k této soud uvedl, že žalobce snesl řadu důkazů o rozsahu právní pomoci, kterou předmětná advokátní kancelář poskytuje České republice. Zdůraznil, že stát není srovnatelný s žádným jiným subjektem práva, a uzavřel, že střet zájmů v tomto řízení prokázán nebyl. Konečně jestliže žalobce tvrdil, že byl zaskočen změnou právního názoru rozhodčího senátu a že nebyl poučen dle ust. § 118a odst. 2 o. s. ř., dle soudu prvního stupně takové poučení nebylo namístě; nešlo o zásadně jiné právní posouzení, na něž by měl být účastník upozorněn. Žalobce měl tedy zachovánu možnost věc před rozhodci projednat.

5. K odvolání žalobce odvolací soud rozsudkem v záhlaví uvedeným rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že se zrušuje rozhodčí nález Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR ze dne 28. 4. 2017, sp. zn. Rsp 1119/16 (první výrok), a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů (druhý výrok).

6. Odvolací soud uvedl, že po skutkové stránce bylo v řízení prokázáno, že JUDr. Ing. O., LL.M., byl v době přijetí funkce předsedy rozhodčího senátu společníkem advokátní kanceláře s obchodním podílem o velikosti L a také jejím jednatelem. Tato kancelář uzavřela dne 20. 12. 2016 přímo se žalovanou smlouvu o poskytnutí právních služeb v rozsahu přípravy zadávacích podmínek konkrétní veřejné zakázky a administrace jejího zadávacího řízení se sjednanou odměnou ve výši 300.000 Kč a dalších blíže obsahem a rozsahem nespécifikovaných právních služeb nad rámec již uvedených s odměnou v hodinové sazbě 3.500 Kč + DPH. JUDr. Ing. O., LL.M., přijal funkci písemně, v prohlášení ze dne 13. 1. 2017, určeném rozhodčímu soudu, uvedl, že je nezávislý na stranách sporu a nezávislým zůstane, nicméně uvedl, že advokátní kancelář, jejímž je společníkem, poskytuje žalované právní poradenství ve věci veřejné zakázky na dodávku nového informačního EPR systému, toto poradenství nesouvisí s předmětem sporu, který je veden pod sp. zn. Rsp 1119/16, jmenovaný se ho osobně neúčastní, je tedy nezávislý a nepodjatý ve smyslu platných právních předpisů. Toto prohlášení bylo založeno do rozhodčího spisu. Dle odvolacího soudu tato skutková zjištění vedou k závěru, že uvedené prohlášení neobsahovalo informaci o celém rozsahu sjednaných právních služeb podle smlouvy uzavřené dne 20. 12. 2016, když neuvádělo další nespécifikované právní služby s poměrně vysokou sazbou odměny, že nebylo určeno ani doručeno žalobci a že existence smlouvy o poskytování právních služeb nebyla v kontextu možného střetu zájmů podrobena jinému zhodnocení než zhodnocení subjektivnímu rozhodce samotného.

7. V poměrech projednávané věci existence smlouvy o poskytování právních služeb předmětnou advokátní kancelář předsedy rozhodčího senátu jedné ze stran sporu žádnému objektivnímu testu nestrannosti podrobena nebyla, zhodnocení nestrannosti zůstalo výlučně na úrovni subjektivního postoje předsedy senátu, ačkoliv sám ve své výpovědi výslovně uvedl, že z hlediska intenzity střetu zájmů vyhodnotil danou situaci jako středně závažnou (viz poukazy účastníků na oranžový seznam IBA). Odvolací soud dodal, že v mezích závěrů rozhodnutí Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR ze dne 26. 5. 2015, sp. zn. Rsp 221/15, není pochyb o tom, že pokud je povinností rozhodce poučit účastníky i o tom, že rozhodoval či rozhoduje ve sporu některého z nich v tříletém časovém horizontu, tím spíše je jeho povinností poučit strany o tom, že zde objektivně a aktuálně existuje smluvní vztah jeho nebo jeho advokátní kanceláře přímo k jedné ze stran.

8. Dle odvolacího soudu v předmětném rozhodčím řízení nastala situace, kdy mezi advokátní kancelář předsedy rozhodčího senátu a žalovanou existovala smlouva o poskytování právních služeb nespécifikovaného obsahu i rozsahu s vysokou sazbou hodinové odměny, tuto informaci nesdělil předseda rozhodčího senátu žalobci ani rozhodčímu soudu v přesném rozsahu, přímo žalobci ji nesdělil vůbec. Odvolací soud tak uzavřel, že v rozhodčím řízení došlo k porušení práva žalobce upraveného v ustanovení § 18 ZRŘ, když mu neposkytnutím poučení o vzájemném aktuálním smluvním vztahu kanceláře předsedy rozhodčího senátu a druhé strany sporu nebyla dána plná příležitost k uplatnění jeho práv, konkrétně k uplatnění námítky podjatosti. Žalobce se tedy domáhá zrušení předmětného rozhodčího nálezu dle § 31 písm. e) ZRŘ důvodně.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná (dále též „dovolatelka“) dovolání s tím, že je považuje za přípustné dle ustanovení § 237 o. s. ř. Namítá, že rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky procesního práva, při které se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu z hlediska, zda byla účastníkovi řízení poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat (zda mu byla dána plná příležitost k uplatnění jeho práv), když předseda rozhodčího senátu informoval o možném důvodu své podjatosti pouze rozhodčí soud a nikoliv také účastníka řízení. Právní otázka, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, zní, zda tím, že předseda přezkumného rozhodčího senátu informoval o možných

důvodech podjatosti své osoby pouze rozhodčí soud a nikoliv také písemně či ústně žalobce, porušil práva žalobce na jeho rovné postavení v rozhodčím řízení a příležitost k uplatnění jeho práv, konkrétně k uplatnění námitky podjatosti, a zda v této skutečnosti lze spatřovat, že žalobci nebyla dána možnost věc před rozhodci projednat. Dle dovolatelky napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí též na vyřešení otázky procesního práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a to zda lze považovat za splnění informační povinnosti rozhodce ve smyslu § 8 odst. 2 ZRŘ, pokud rozhodce uvede v písemném potvrzení přijetí funkce adresovaném rozhodčímu soudu, které je obsahem rozhodčího spisu, že advokátní kancelář, jejímž je společníkem, poskytuje právní poradenství druhému účastníkovi rozhodčího řízení ve věci konkrétní veřejné zakázky, toto poradenství nesouvisí s předmětem sporu řešeným v rozhodčím řízení a jmenovaný se ho osobně neúčastní a je tedy nezávislý a nepodjatý.

10. Dovolatelka uplatňuje dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci dle ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř. a namítá, že za situace, kdy se žalobce aktivně k věci v rámci přezkumného rozhodčího řízení vyjadřoval, účastnil se jednání, stejně tak měl možnost kdykoliv se seznámit s listinami, které jsou součástí spisu rozhodčího soudu, nahlédnutím, nelze v uvedených skutečnostech spatřovat odepření možnosti žalobce věc před rozhodci projednat. Dle dovolatelky je závěr odvolacího soudu v rozporu s ustanovením § 8 ZRŘ, když odvolací soud nad rámec tohoto ustanovení dovodil ve vztahu k rozhodci povinnost, která ze ZRŘ nevyplývá. Ustanovení § 8 ZRŘ výslovně uvádí, že rozhodce oznamuje všechny okolnosti, které by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti stranám nebo soudu. Tomu JUDr. Ing. O., LL.M., plně vyhověl, když všechny okolnosti oznámil rozhodčímu soudu a obě strany sporu měly možnost se s tímto oznámením v dostatečném předstihu před prvním jednáním ve věci seznámit. S odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2012, sp. zn. [32 Cdo 4968/2010](#), dovolatelka uvádí, že rozhodčí senát při projednávání věci účastníkům dostatečnou možnost věc před nimi projednat poskytl.

11. K dovolání žalované se žalobce vyjádřil tak, že navrhuje, aby je Nejvyšší soud odmítl, nebo zamítl.

III. Přípustnost dovolání

12. Nejvyšší soud (jako soud dovolací dle § 10a o. s. ř.) postupoval v dovolacím řízení a o dovolání žalované rozhodl podle o. s. ř. ve znění účinném od 30. 9. 2017 (srov. článek II bod 2. zákona č. 296/2017 Sb.). Po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou a řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., Nejvyšší soud zkoumal, zda dovolání obsahuje zákonné obligatorní náležitosti dovolání a zda je přípustné.

13. Podle ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

14. Podle ustanovení § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

15. Dovolání žalované je přípustné, neboť v dovolacím řízení dosud nebyla vyřešena otázka, zdali nesplnění oznamovací povinnosti rozhodce oznámit všechny okolnosti, které by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti a pro něž by byl jako rozhodce vyloučen, může představovat důvod zrušení rozhodčího nálezu, případně zdali tyto okolnosti, nemohl-li je účastník namítnout, protože o nich v době rozhodčího řízení nevěděl, mohou představovat důvod zrušení

rozhodčího nálezu.

IV. Důvodnost dovolání

16. Dovolání je též důvodné.

Rozhodná právní úprava zákona o rozhodčím řízení

17. Podle § 8 ZRŘ rozhodce je vyloučen z projednávání a rozhodnutí věci, jestliže se zřetelem na jeho poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům je tu důvod pochybovat o jeho nepodjatosti (odst. 1). Ten, kdo má být nebo byl určen nebo jmenován rozhodcem, musí bez odkladu stranám nebo soudu oznámit všechny okolnosti, které by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti a pro něž by byl jako rozhodce vyloučen (odst. 2). Podle § 9 ZRŘ jestliže strana, která má jmenovat rozhodce, tak neučiní do 30 dnů od doručení výzvy druhé strany, nebo nemožou-li se jmenování rozhodci ve stejné lhůtě shodnout na osobě předsedajícího rozhodce, jmenuje rozhodce nebo předsedajícího rozhodce soud, pokud se strany nedohodly jinak. Návrh může soudu podat kterákoli strana nebo každý z již jmenovaných rozhodců (odst. 1). Nedohodly-li se strany jinak, jmenuje soud na návrh kterékoli strany nebo rozhodce nového rozhodce, jestliže jmenovaný rozhodce se vzdá funkce rozhodce nebo nemůže činnost rozhodce vykonávat (odst. 2). Podle § 11 ZRŘ nestanoví-li tento zákon jiné důvody, je již určený nebo jmenovaný rozhodce vyloučen z projednávání věci, jestliže dodatečně vyjdou najevo okolnosti uvedené v § 8. Podle § 12 ZRŘ již určený nebo jmenovaný rozhodce, u něhož vyšly najevo okolnosti uvedené v § 11, je povinen se funkce rozhodce vzdát (odst. 1). Nevzdá-li se rozhodce funkce, mohou se strany dohodnout o postupu při jeho vyloučení. Kterákoli ze stran může podat návrh, aby o vyloučení rozhodl soud (odst. 2). Podle § 31 ZRŘ soud na návrh kterékoliv strany zruší rozhodčí nález, jestliže a) byl vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu, b) rozhodčí smlouva je z jiných důvodů neplatná, nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje, c) ve věci se zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování, nebo neměl způsobilost být rozhodcem, d) rozhodčí nález nebyl usnesen většinou rozhodců, e) straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat, f) rozhodčí nález odsuzuje stranu k plnění, které nebylo oprávněným žádáno, nebo k plnění podle tuzemského práva nemožnému či nedovolenému, g) se zjistí, že jsou dány důvody, pro které lze v občanském soudním řízení žádat o obnovu řízení. Podle § 33 ZRŘ soud zamítne návrh na zrušení rozhodčího nálezu, který se opírá o důvody § 31 písm. b) nebo c), jestliže strana, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, neuplatnila, ač mohla, takový důvod v rozhodčím řízení nejpozději, než začala jednat ve věci samé.

18. Odvolací soud dospěl k závěru, že je dán důvod pro zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. e) ZRŘ, když rozhodce nedostatečně poučil strany o konkrétních okolnostech, které mohou vyvolávat pochybnosti o jeho nepodjatosti, když přitom zde takové okolnosti podle odvolacího soudu jsou. Dovolací soud před řešením dosud neřešených otázek významu neposkytnutí oznámení rozhodcem podle § 8 ZRŘ a významu případné skutečné absence nezávislosti a nestrannosti rozhodce pro řízení o zrušení rozhodčího nálezu považuje za podstatné poukázat na samotné zákonné předpoklady vyloučení rozhodce v souvislosti se zákonnými pojmy nezávislosti, nestrannosti a nepodjatosti rozhodce.

Nezávislost, nestrannost a nepodjatost rozhodce

19. Zákonodárce rozlišuje v zákoně o rozhodčím řízení pojmy nepodjatost, nezávislost a nestrannost. Nezávislostí lze chápat objektivní absenci osobních, profesních či ekonomických vazeb rozhodce ke stranám sporu. Nestrannost potom obvykle představuje absenci subjektivního zvýhodnění jedné ze stran sporu. Nezávislost a nestrannost mají být rozhodci vlastní. Zákonodárce však přímé zákonné

důsledky nespojuje s jejich absencí, ale s absencí tzv. nepodjatosti. Ústavní soud (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 7. 2016, sp. zn. [III. ÚS 1872/16](#)) podjatost vykládá jako vztah ke konkrétní kauze. Podjatost je výrazem a projevem nedostatečné nestrannosti, která dosáhla jistého stupně a intenzity, je ji možno objektivně zkoumat a je procesním instrumentem pro vyloučení nejen soudce, ale také rozhodce. Ne každá subjektivně chápaná absence nestrannosti objektivně zakládá důvod pro podjatost, a tedy pro vyloučení rozhodce (srov. Ryšavý, L. Nezávislost a nestrannost rozhodce. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 59). Podle A. J. Bělohlávka (srov. Bělohlávek, A. J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 410) podjatost zakládá riziko absence nestrannosti a z preventivních důvodů dochází v případě podjatosti k vyloučení rozhodce. Rozhodce však může stranit některé ze stran i v případě absence objektivních důvodů zakládajících podjatost (tzv. subjektivní nestrannost, resp. absence subjektivní nestrannosti). Rozhodnutí o nepodjatosti závisí na tom, zda vztah soudce nebo rozhodce k věci nebo k účastníkům či k jejich zástupcům vzbudí pochybnost o nepodjatosti (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 27. 11. 1996, sp. zn. [I. ÚS 167/94](#)). Je-li tu důvod pochybovat o nepodjatosti rozhodce, se zřetelem na jeho poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům, je vyloučen z projednávání a rozhodnutí věci. Jde tak o objektivní důsledek. Jestliže zde takové pochybnosti jsou, rozhodce vůbec nemá spor přijmout. Přijme-li jej k rozhodování a dodatečně vyjdou najevo okolnosti svědčící pro jeho vyloučení, je povinen se funkce rozhodce vzdát (§ 12 ZRŘ). Dalším kontrolním stupněm pamatujícím na situaci, kdy se rozhodce tzv. sám nevyloučí, je dohoda stran na postupu při jeho vyloučení. V praxi je však samozřejmě častější, že problém s podjatostí rozhodce má jen jedna ze stran. Taková strana potom může podat návrh, aby o vyloučení rozhodl soud.

20. Pro případ možných sporů ze sjednaných soukromoprávních vztahů strany počítají s tím, že jejich spor bude rozhodovat nezávislá a nestranná osoba. Princip nezávislého a nestranného rozhodování, jež je určující pro rozhodování soudců, se přitom uplatní i pro rozhodování rozhodců (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. [23 Cdo 3150/2012](#), uveřejněný pod číslem 29/2015 Sb. rozh. obč., náleží Ústavního soudu ze dne 15. 9. 1999, sp. zn. [Pl. ÚS 13/99](#), nebo náleží Ústavního soudu ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. [Pl. ÚS 60/2004](#)). Judikatura k nezávislosti a nestrannosti v našich podmínkách se přitom logicky utvářela na výkladu těchto vlastností především u soudců. Imperativ nezávislého soudce je dán přímo Ústavou (čl. 10 a čl. 95 odst. 1 Ústavy; nezávislý soudce je soudce, který spory či jiné právní věci projednává a rozhoduje bez ovlivňování ze strany jiných orgánů a je přitom vázán pouze zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu ČR). Podle Ústavního soudu rozhodčí řízení je – co do obsazení rozhodčího soudu, případně určení rozhodců – ve vztahu k poměrům obecného soudnictví specifické, přičemž vzájemné odlišnosti mají podstatný rozměr; zatímco o účastníkově volbě soudce uvažovat nelze, v rozhodčím řízení je nepřehlédnutelný prvek „subjektivnosti“ v postavení rozhodců zakomponován již v zásadě, že jsou to procesní strany, které jmenují „svého“ rozhodce, a ti pak svojí vůlí determinují obsazení rozhodce třetího (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 10. 2009, sp. zn. [III. ÚS 2266/09](#)).

Vyloučený rozhodce

21. Nejvyšší soud posuzoval ve své judikatuře (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. [23 Cdo 3150/2012](#), uveřejněný pod číslem 29/2015 Sb. rozh. obč.) v řízení o vyloučení rozhodce zahájeném v roce 2010 kontakty advokátní kanceláře rozhodce a zástupce účastníka. V dané věci v letech 2005 až 2007 ve třech případech advokátní kancelář rozhodce a zástupce žalobkyně spolupracovali při podávání nabídek k zastupování České republiky. Podle závěrů Nejvyššího soudu však tato jejich profesní spolupráce důvodné pochybnosti o podjatosti rozhodce vyvolat nemohla. Důvodnou pochybnost o podjatosti rozhodce nemohla v projednané věci vyvolat ani společná účast rozhodce a zástupce účastníka v profesní nebo společenské organizaci, zde v Disciplinární komisi FAS AČR. Na této konkrétní věci potom Nejvyšší soud zobecnil, že je-li stranami zvolený rozhodce zvolen z řad advokátů, lze předpokládat a současně jej nelze v takové činnosti

omezovat, že bude v běžném pracovním styku v kontaktu např. s jinými advokáty, přičemž takováto běžná profesní spolupráce nemusí sama o sobě znamenat okolnost, která by vzbuzovala důvodné pochybnosti o případném poměru takového rozhodce z řad advokátů k jinému advokátovi zastupujícímu účastníka rozhodčího řízení. Důvodné pochybnosti o poměru rozhodce z řad advokátů k jinému advokátovi zastupujícímu účastníka rozhodčího řízení by mohla vyvolat např. dlouhodobá spolupráce mající povahu určité ekonomické závislosti, např. spolupráce ve společné advokátní kanceláři. K vyloučení rozhodce z projednání a rozhodnutí věci může dojít teprve tehdy, když je evidentní, že jeho vztah k dané věci, účastníkům nebo jejich zástupcům dosahuje takové povahy a intenzity, že i přes zákonem stanovené povinnosti nebude schopen nezávisle a nestranně rozhodovat. Zásadní je především výklad ekonomické závislosti. Nejvyšší soud v roce 2018 (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2018, sp. zn. [20 Cdo 4022/2017](#)) vyslovil, že opakovanost zápisu totožných jmen do rozhodčích smluv ekonomickou závislost očividně ještě nedokládá, není-li současně tvrzen žádný jeho osobní vztah k dané věci, účastníkům nebo jejich zástupcům. Vztah závislosti nelze tedy spatřovat jen v tom, že rozhodci vzhledem ke každé jím vyřízené věci vzniká nárok na odměnu (srov. stále rozhodčí soudy, jež mohou strany sporu do rozhodčích doložek navrhopat opakovaně).

22. Význam požadavku nezávislosti a nestrannosti rozhodců je základním atributem rozhodčího řízení a rozhodčího nálezu v něm rozhodcem posléze vydaném, a to jak z pohledu plnění notifikační povinnosti rozhodců, tak judikatury. Ze zahraničních inspirací lze zmínit např. Pravidla UNCITRAL pro rozhodčí řízení a Směrnice IBA (Směrnice International Bar Association z roku 2014), na kterou poukazuje odvolací soud. Od některých mezinárodních standardů se však často odlišuje i praxe samotných rozhodců při plnění jejich notifikační povinnosti (srov. Bělohlávek, A. J. Notifikační povinnost rozhodců o svých vazbách na strany řízení ve světle mezinárodních standardů. Bulletin advokacie, 2018, č. 9, s. 36-39). Směrnice IBA obsahuje po svých aktualizacích od roku 2014 mj. popis jednotlivých obecných principů podle významu možného zásahu do nezávislosti a nestrannosti rozhodce. Na jednotlivé typové situace aplikuje systém analogického užití barev semaforu podle jejich závažnosti (červený, oranžový a zelený seznam), jak na ně poukazuje i odvolací soud. Aplikace těchto pravidel nemůže být v České republice s ohledem na odlišnou právní úpravu přímá, pro některé obdobné případy však může být určitým inspiračním zdrojem, vždy však s nutností poměrování s českou zákonnou úpravou J. A. Bělohlávek poukazuje v této souvislosti na možné využití mezinárodních kritérií rozhodčího řízení zejména z hlediska časového. Je logické, že čím větší je časový odstup mezi okamžikem, k němuž se váže určitá skutečnost spojující rozhodce s předmětem sporu, stranami nebo jejich právními zástupci, na straně jedné a zahájením rozhodčího řízení na straně druhé, tím menší je riziko objektivní závislosti (podjatosti) rozhodce na průběhu a výsledku sporu. Vzhledem k tomu, že zákon o rozhodčím řízení žádný časový limit nestanoví a stanovit ani nemůže, je nutné vždy přijmout individuální hodnotící kritéria (srov. Bělohlávek, A. J., 2012, op. cit., s. 405).

23. Nezávislost a nestrannost představují ideální typy, které nikdy nelze naplnit absolutně a je možné se k nim pouze přibližovat (srov. nález Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2007, sp. zn. [I. ÚS 722/05](#)). Z pohledu posuzování možného vyloučení rozhodce je přitom významná notifikační povinnost rozhodce o okolnostech, které by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti.

Oznamovací povinnost rozhodce

24. Ten, kdo má být nebo byl určen nebo jmenován rozhodcem, má bez odkladu stranám nebo soudu oznámit všechny okolnosti, které by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti a pro něž by byl jako rozhodce vyloučen (§ 8 odst. 2 ZRŘ). Jde o základní právo strany rozhodčího řízení dozvědět se o možných okolnostech, které mohou svědčit o tom, že rozhodčí nález v rozhodčím řízení posléze vydaný může trpět deficitem nezávislého či nestranného rozhodnutí. Oznamovací povinnost se vztahuje na všechny rozhodce, bez ohledu na způsob jejich jmenování. Rozhodce nemá povinnost

oznámít jakýkoliv sebemenší vztah ke stranám či k jejich zástupcům, ale pouze takový, který dosahuje jisté intenzity a je způsobilý vzbudit oprávněné pochybnosti o nepodjatosti, resp. o nestrannosti či nezávislosti rozhodce.

25. Rozsah notifikační povinnosti rozhodce je nutné chápat v kontextu možnosti subjektivního a často protichůdného vnímání určitých skutečností ze strany rozhodce a naproti tomu stranami. Předmětem zveřejnění rozhodcem nemají být z pohledu praxe skutečnosti, které představují i ze subjektivního pohledu rozhodce překážku jeho působení v řízení. Jestliže by byl rozhodce přesvědčen, že jsou takové okolnosti dány, bylo by jeho povinností jmenování odmítnout. Notifikační povinnost má ostatně rozhodce vždy i v průběhu řízení, pokud by předmětné okolnosti zjistil později. Notifikační povinnost má seznámit strany se skutečnostmi, které dle vlastního hodnocení rozhodcem nepředstavují důvod pro jeho vyloučení, a rovněž rozhodce je vnitřně přesvědčen, že nemají a nemohou mít vliv na jeho nestranný přístup k věci. Přestože rozhodce vyhodnotí tyto skutečnosti ze svého pohledu jako nezávadné, musí současně zohlednit, že takto tyto okolnosti nemusí hodnotit strany, které v nich naopak ohrožení nezávislého a nestranného přístupu spatřovat mohou. Notifikační povinnost se netýká skutečností závadných z pohledu rozhodce, nýbrž skutečností, které by za takové mohla považovat strana. Účelem tohoto instrumentu je poskytnout stranám maximum informací, podle nichž by měly být strany schopny vyhodnotit, zda informace uvedené rozhodcem jsou z jejich pohledu dostatečně závažné a zda představují důvod pro uplatnění námitky proti rozhodci (v literatuře srov. Bělohávek, A. J., 2018, op. cit., s. 36-39).

26. Rozhodce se nesmí spokojit s tím, že se subjektivně necítí být podjatý, ale vždy se musí zabývat i otázkou, zda jsou s ohledem na jemu známé okolnosti případu vyloučeny oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti.

Porušení oznamovací povinnosti

27. Jestliže určitá okolnost sama o sobě jednoznačně nezakládá důvod pochybovat o nepodjatosti rozhodce a nemohla by vést k vyloučení rozhodce, potom není možné odmítnout (vyloučit) rozhodce jenom z toho důvodu, že bude namítáno porušení oznamovací povinnosti ohledně této nerelevantní okolnosti (v literatuře srov. obdobně např. Ryšavý, L., op. cit., s. 119). Rozhodce je dle § 8 ZRŘ vyloučen nikoli pro porušení jeho oznamovací povinnosti, nýbrž pro jeho poměr k věci, k účastníkům nebo jejich zástupcům a s tím spojenou důvodnou pochybnost o jeho nepodjatosti. Rozsah oznamovací povinnosti rozhodce je přitom definičně vázán právě na okolnosti, pro které by rozhodce byl z projednávání a rozhodnutí věci objektivně vyloučen. Porušení oznamovací povinnosti rozhodce je tedy povahově spjata se samotným stavem jeho vyloučení.

28. Porušení oznamovací povinnosti takového rozhodce může mít však význam v poměrech řízení o zrušení rozhodčího nálezu, jestliže v důsledku neoznámení rozhodujících skutečností rozhodcem nemohl žalobce případně uplatnit tyto skutečnosti v rozhodčím řízení dříve, než začal jednat ve věci samé.

Vyloučení rozhodce jako důvod zrušení rozhodčího nálezu

29. Rozhodčí nález má podle § 28 odst. 2 ZRŘ mezi stranami účinky pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelný. V řízení o zrušení rozhodčího nálezu dochází k určitému střetu práva na vyloučení (odmítnutí) podjatého rozhodce a právní jistoty vytvořené rozhodčí nálezem s účinky pravomocného soudního rozhodnutí. Jde o poměrování zásady nestranného rozhodování náležitosti k základním hlediskům každého rozhodování, a tím také k veřejnému pořádku (*ordre public*), s právní jistotou vytvořenou rozhodčím nálezem, o jehož případné zrušení se jedná (srov. Ryšavý, L., op. cit., s. 151).

30. Účastník rozhodčího řízení po vydání rozhodčího nálezu nemá možnost zahájit samostatné řízení o vyloučení rozhodce a dozvěděl-li se o skutečnostech, které svědčí o vyloučení rozhodce, až po vydání takového rozhodčího nálezu, je jeho jedinou možností se dovolávat, že byl rozhodce vyloučen, v rámci řízení o zrušení rozhodčího nálezu před soudem (nemůže-li se této skutečnosti dovolávat na základě dohody stran postupem podle § 27 ZRŘ).

31. Je přitom třeba posoudit, zdali okolnost, že rozhodce je vyloučen, neboť zde jsou okolnosti, pro něž je objektivní důvod pochybovat o jeho nepodjatosti, může představovat důvod zrušení rozhodčího nálezu a příp. za jakých podmínek může účastník tento důvod uplatnit až v řízení o zrušení rozhodčího nálezu, neuplatnil-li jej v samotném rozhodčím řízení.

32. Zákon o rozhodčím řízení taxativním způsobem vyjmenovává důvody pro zrušení rozhodčího nálezu v § 31, podle jehož písm. c) soud na návrh zruší rozhodčí nález, pokud se ve věci zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování nebo neměl způsobilost být rozhodcem. I když zákon výslovně neuvádí, že důvodem zrušení rozhodčího nálezu je samotná absence nezávislosti či nestrannosti rozhodce, jsou tyto vlastnosti imanentní součástí způsobilého rozhodce. Způsobilost rozhodce nelze chápat restriktivním způsobem jako způsobilost toliko objektivní, ale současně jako i subjektivní, zahrnující v sobě požadavek nezávislosti a nestrannosti rozhodce. Rozhodčí řízení je podle ZRŘ rozhodování majetkových sporů nezávislými a nestrannými rozhodci (§ 1). Jestliže účastník rozhodčího řízení nemohl využít svých práv, které mu přiznává ZRŘ v § 12, podle něhož nevzdá-li se rozhodce funkce, mohou se strany dohodnout o postupu při jeho vyloučení a nedojde-li k takové dohodě, může kterákoli ze stran podat návrh, aby o vyloučení rozhodl soud, protože o důvodu vyloučení rozhodce prostě nevěděl, je třeba připustit vyloučení rozhodce jako důvod zrušení rozhodčího nálezu. Restriktivní výklad způsobilosti rozhodce podle § 31 písm. c) ZRŘ nepovažuje proto dovolací soud za správný. Při takto restriktivním výkladu by účastník v řadě situací neměl žádný zákonný prostředek, jímž by se porušení svých práv spočívajícího v rozhodování vyloučeným rozhodcem mohl účinně dovolat.

33. Nedostatek způsobilosti rozhodce vylučuje řádný průběh rozhodčího řízení bez dalšího. Za této situace je pak již nadbytečné uvažovat o tom, zda postupem tohoto vyloučeného rozhodce byla či nebyla některé straně poskytnuta možnost věc před rozhodcem projednat ve smyslu § 31 písm. e) ZRŘ.

34. Možnost účastníka dovolávat se zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. c) ZRŘ z důvodu vyloučení rozhodce je však zákonem omezena. Podle § 33 ZRŘ soud zamítne návrh na zrušení rozhodčího nálezu, který se opírá o důvody § 31 písm. b) nebo c), jestliže strana, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, neuplatnila, ač mohla, takový důvod v rozhodčím řízení nejpozději, než začala jednat ve věci samé. Okolnosti svědčící o důvodu pochybovat o nepodjatosti rozhodce účastníku známé již v rozhodčím řízení dříve, než tento účastník začal ve věci jednat, tak nemohou být účastníkem s úspěchem uplatňovány v řízení o zrušení rozhodčího nálezu, neuplatnil-li je v rozhodčím řízení nejpozději, než začal jednat ve věci samé. Avšak situace, kdy straně nebylo umožněno vůbec uplatnit tyto námitky v rozhodčím řízení, a neměla tedy možnost namítat vyloučení takového rozhodce z projednávání a rozhodnutí věci jenom proto, že strana o daném důvodu nevěděla, neboť rozhodce například opomněl (ať již úmyslně nebo nevědomě) určitou okolnost oznámit, opodstatňuje závěr, že vyloučení rozhodce je přípustným důvodem zrušení rozhodčího nálezu. Strany v dané situaci nemají jinou možnost procesní obrany [v literatuře obdobně srov. Ryšavý, L., op. cit., s. 150]. Ustanovení § 31 písm. c) ZRŘ je tedy aplikovatelné rovněž pro situace, kdy na straně rozhodce absentuje zákonný požadavek jeho nezávislosti či nestrannosti.

35. Porušení povinnosti rozhodce podle § 8 zákona ZRŘ oznámit okolnost, která by mohla vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti, není sama o sobě důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu. Důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. c) ZRŘ může být skutečnost, že věc

projednal a rozhodl vyloučený rozhodce, jestliže strana v rozhodčím řízení o okolnostech vyloučení rozhodce nevěděla, a nemohla je proto v rozhodčím řízení uplatnit.

Posouzení v poměrech projednávané věci

36. Odvolací soud dospěl k závěru, že v rozhodčím řízení došlo neposkytnutím poučení o vzájemném aktuálním smluvním vztahu kanceláře předsedy rozhodčího senátu a druhé strany sporu k porušení práv žalobce a nebyla mu dána plná příležitost k uplatnění jeho práv, konkrétně k uplatnění námitky podjatosti [§ 31 písm. e) ZRŘ]. Dovolací soud takový závěr nepovažuje za správný. Pochybnosti o nezávislosti či nestrannosti rozhodce, resp. o jeho nepodjatosti, přitom může založit pouze jeho poměr k věci, účastníkům nebo k jejich zástupcům. Jestliže určitá okolnost sama o sobě nezakládá důvod pochybovat o nepodjatosti rozhodce a není důvodem jeho vyloučení, potom není možné ani uvažovat o vyloučení rozhodce pouze pro porušení oznamovací povinnosti ohledně této nerelevantní okolnosti. Nemohl-li účastník relevantní okolnost v rozhodčím řízení uplatnit dříve, než začal jednat ve věci samé (protože o ní nevěděl), a prokáže-li se v řízení o zrušení rozhodčího nálezu, že zde důvody pro vyloučení rozhodce skutečně jsou, mohou představovat důvod zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. c) ZRŘ. Případný nedostatek nezávislosti či nestrannosti osoby se přitom nepresumuje, ale je předmětem dokazování. Odvolací soud dosud svá skutková zjištění o tom, že mezi advokátní kanceláří předsedy rozhodčího senátu a žalovanou existovala smlouva o poskytování právních služeb nspecifikovaného obsahu i rozsahu s vysokou sazbou hodinové odměny, hodnotil z pohledu nesplnění oznamovací povinnosti rozhodce, které však samo o sobě nemůže být důvodem zrušení rozhodčího nálezu. Jeho právní posouzení je proto neúplné, tudíž nesprávné. V dalším řízení soud tyto a případné další skutečnosti zjištěné v řízení posoudí z hlediska, zdali jde o takové okolnosti, které jsou objektivně způsobitelné vyvolat důvod pochybovat o nepodjatosti rozhodce. Půjde-li o takové okolnosti, které by mohly představovat důvod zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. c) ZRŘ, posoudí současně, zdali tyto okolnosti nebyly stranám v rozhodčím řízení známy, je-li namítáno, že obě strany sporu měly možnost se s těmito okolnostmi v dostatečném předstihu před prvním jednáním ve věci seznámit.

37. Vzhledem k jednotlivým dílčím závěrům a vázanosti dovolacími důvody zpochybňujícími tyto jednotlivé závěry bylo nezbytné, aby se dovolací soud s nimi jednotlivě vypořádal. Protože jednotlivé otázky ve svém souhrnu nebyly dosud judikaturně řešeny, neshledal procesní senát naplnění zákonných předpokladů pro případné předložení věci velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia podle zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích. Na uvedeném nic nemění skutečnost, že Nejvyšší soud v několika usneseních naznačoval v otázce důvodů zrušení rozhodčího nálezu pro okolnosti svědčící o vyloučení rozhodce odlišné řešení. Šlo však o usnesení, jimiž dovolací soud odmítl dovolání, aniž by shledal jeho přípustnost, přičemž uvedené otázky v širších souvislostech, jako v nyní projednávané věci, dosud neřešil (konkrétně srov. usnesení ze dne 3. 6. 2009, sp. zn. [32 Cdo 1779/2008](#), usnesení ze dne 10. 11. 2015, sp. zn. [23 Cdo 2317/2015](#), usnesení ze dne 5. 12. 2016, sp. zn. [23 Cdo 3022/2016](#), usnesení ze dne 16. 4. 2018, sp. zn. [23 Cdo 55/2018](#), usnesení ze dne 24. 10. 2018, sp. zn. [23 Cdo 3344/2018](#)). Ústavní soud (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2019, sp. zn. [II. ÚS 1852/19](#)) v této souvislosti poukazuje (navíc právě v otázkách nezávislosti a nestrannosti rozhodců), že v rámci řízení o dovolání Nejvyšší soud řeší dovolatelem vznesené právní otázky s tím, že míra odůvodnění jeho rozhodnutí se s výjimkou dovolání zjevně bezdůvodných liší v závislosti na tom, zda již předmětná otázka byla Nejvyšším soudem v minulosti vyřešena, či nikoli (srov. § 243f odst. 3 ve spojení s § 243c, § 243d, §243e a § 237 o. s. ř.). V zásadě tak platí, že každá Nejvyššímu soudu nikoli zjevně bezdůvodně předložená otázka by měla být Nejvyšším soudem minimálně jednou důkladně vypořádána s tím, že poté by již Nejvyšší soud mohl zásadně volit postup dle § 243f odst. 3 o. s. ř. a rozhodnutí odůvodňovat jen stručně. Tím Nejvyšší soud zajišťuje plnění své funkce sjednocovatele judikatury a zároveň umožňuje účastníkům řízení seznámit se s důvody, pro které byla jejich věc rozhodnuta tak, jak byla rozhodnuta.

38. Jestliže však řešená otázka podjatosti rozhodce jako důvodu ne/zrušení rozhodčího nálezu nebyla v judikatuře dosud meritorně vyřešena (zde navíc ve spojení s dosud neřešenou otázkou významu nesplnění oznamovací povinnosti rozhodcem), neshledal procesní senát zákonné důvody pro případné předložení věci velkému senátu.

39. Jelikož z hlediska uplatněného dovolacího důvodu není rozsudek odvolacího soudu správný, Nejvyšší soud jej podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.).

40. Vyslovený právní názor dovolacího soudu je pro odvolací soud v dalším řízení závazný (§ 243g odst. 1 věta první za středníkem o. s. ř.). O náhradě nákladů řízení včetně nákladů dovolacího řízení soud rozhodne v novém rozhodnutí o věci (srov. § 243g odst. 1 věta druhá o. s. ř.).